

CĂRȚI DE TEATRU

Adrian MIHALACHE

Comedia literaturii dramatice

Mircea Ghițulescu nu vrea să fie un istoric detașat, ci unul implicat. El scrie *Istoria Literaturii Române (Dramaturgia)* (Editura Academiei și Tracus Arte, București, 2008), așa cum G. Călinescu a scris *Istoria* sa, cu violent *parti-pris* în favoarea creatorilor și împotriva denigratorilor. Amândoi au scris ca să convingă mentalitățile și să învingă prejudecățile: G. Călinescu a demonstrat că avem o literatură de anvergură; Mircea Ghițulescu a probat că avem o dramaturgie de invidiat. Provocat și indignat de cei care susțin cu superioritate că n-avem, pe scenă, nimic de arătat, că din ceea ce s-a scris în românește, ca teatru, nimic nu merită să fie citit, necum jucat, autorul îi strivește cu o carte masivă, care apare ca argument strivitor, dar și ca armament năucitor. „Nu știm dacă dramaturgia românească este mare sau mică dar, în mod sigur, este necităta sau, cel mult, răsfoită” spune Mircea Ghițulescu (pag. 7). Iar el are condeiul suficient de sprinten pentru ca să ne stimuleze să o recitim și să ne facă să regretăm că o vedem prea rar pusă în scenă.

Cartea este compusă ca suită de prezentări ale dramaturgilor, dar conexiunile dintre ei, relațiile de filiație sau de rivalitate sunt admirabil tratate. Dramaturgii analizați devin astfel personajele unei vaste comedii a literaturii, o comedie savuroasă, plină de poante și fraze de efect. Asocierile puțin obișnuite abundă, ele sunt de multe ori surprinzătoare, fără să fie vreodată gratuite. Iordache Golescu, un pionier al dramaturgiei, trimite înainte, prin procedeele dramatice din *Barbu Văcărescul, vânzătorul țării*, direct la estetica lui Bertolt Brecht. Mircea Ghițulescu ne face să redescoperim farmecul și actualitatea „cântecelor comice” ale lui Vasile Alecsandri, arătând și influența lor asupra lui Caragiale, niciodată mărturisită de acesta din urmă. Replica lui Nae Gâscănescu, din *Gură Cască om politic* sună excelent în contextul actual: „Timpurile sunt grele, politica Europei așa și-așa”. Eroul este un precursor simpatic al conului Leonida. Discutând teatrul lui Caragiale, Mircea Ghițulescu reușește să spună lucruri noi. Observând că limbajul personajelor sale nu reproduce oralitatea naturală a timpului, el remarcă modul în care Caragiale a știut „să siluiască limba română, fără ca aceasta să se revolte, dimpotrivă, lăsându-se maltrată cu plăcere” (pag. 139).

Așa cum Eliade, în *Istoria credințelor și ideilor religioase*, nu lăsa să transpară propria credință, Mircea Ghițulescu încearcă să împartă dreptatea, reprimându-și uneori subiectivitatea. Se simte, totuși, preferința pentru dramaturgii cu idei, cu replică vie și simț al situațiilor teatrale, precum și distanțarea față de reveriile prețioase, cu miză simbolică și lipsite de nerv. Scriind despre alții, Mircea Ghițulescu scrie, de fapt, despre sine. Scrie despre ceea ce-l frământă, ne împărtășește ceea ce gândește. Analizele îi prilejuiesc reflecții pătrunzătoare, cu semnificații care depășesc obiectul de studiu. Despre Victor Eftimiu scrie că „ideile lui nu sunt nici profunde, nici surprinzătoare, ci juste și oportune”, pentru a adăuga apoi, ca „replică de efect”: „Ai zice că au exact acea justete care omoară arta” (pag. 202). Pornind de la această remarcă, Mircea Ghițulescu ar putea scrie o nouă carte sau, măcar, un eseu. Unele portrete de dramaturgi dovedesc că autorul are stofă de moralist. Iată cum îl descrie pe Paul Everac, într-un fragment care, prin eleganță și profunzime, merită citat în întregime: „Alergic la extreme și extremism, Paul Everac s-a

autocondamnat să suporte presiunile exercitate asupra centrului. Obiectivist, e în stare să descopere dreptatea tuturor, riscând să nu fie iubit de nimeni, pentru că iubirea este ea însăși exces. El vrea să existe și în actualitate, și în durată, în contingent, dar și în transcendent, să fie și clasic, și modern, și european, și neaoș. [...] Idealul lui Paul Everac este să placă tuturor" (pag. 419).

Nu cred că Mircea Ghiulescu să fi trecut cu vederea pe careva, care „este cineva” printre dramaturgi. A pornit de la începuturi și a adus lucrurile la zi. Grija de a-i strânge laolaltă pe toți, ca într-un *party* grandios, nu înseamnă că autorul și-ar trata toți „invitații” la fel, cu egală curtoazie. Pune în valoare ce are fiecare mai bun, dar nu trece cu vederea nimănui vreo greșeală de gust. Știe să fie ironic, chiar mordant. Despre Ștefan Peca, un dramaturg al generației Y, scrie că „pare a fi un om care vede prea multe filme proaste. [...] Superficial și arogant, el își primește nu odată pedeapsa pentru păcatele sale și limba română chinuită cu cruzime se revoltă și refuză să-l mai asculte” (pag. 772).

Monumentală ca format, exhaustivă ca informație, cartea lui Mircea Ghiulescu este, în același timp, seducătoare, ea oferind prilejul unei lecturi plăcute și incitante. S-au strecurat câteva inexactități, ce-i drept, minore. „Tezele din iulie” datează din 1971, nu din 1972, iar eu sunt cu doi ani mai bătrân decât scrie acolo.

Constantin PARASCHIVESCU

Un liric lucid

Colectia „Clubul dramaturgilor” a editurii „Palimpsest”, coordonată de Ion Cocora, a publicat 23 de volume până în 2007. Printre ele, piese semnate de Gellu Naum, D.R. Popescu, Iosif Naghiu, Dinu Grigorescu, Peca Ștefan, Horia Gârbea ș.a. Ultimul, intitulat ***Data probabilă a morții***, e al doctorului Constantin Severus Popa, colaborator al teatrului radiofonic, aflat cu al doilea volum în palmaresul colecției, după *Defileul cu sens unic*. Sunt două scenarii radiofonice și două piese propriu-zise. Primele evocă personalitatea unor memorabili creatori români, stiși la apogeul artei lor, dar din nefericire prea devreme pe firul vieții, compozitorul Ciprian Porumbescu (*Balada la Genova*) și genialul poet Mihai Eminescu (*Tu ești om, nu Dumnezeu*). Ambii din leagănul de eroi și legende ale țării, dulce Bucovina, cu „Geniu-ți romantic, munții în lumină, / Văile în flori!” Ambii, răpuși la al patrulea prag al vieții, prea invidios parcă pe excepționale înzestrări (vezi și Mozart, Cehov). Piesele atacă realitatea, în registre parodice – cu săgețile polemicii (*Data probabilă a morții*), cu spada basmului (*Greuceanu și mafia soarelui*). În demersul său dramatic, doctorul Popa vizează cu precădere incriminarea tendințelor de degradare și atentat la integritate umană, în numele unor generoase principii de cinste, demnitate și sănătate morală.

Balada la Genova redă un episod din decembrie 1882, când în orașul italian s-au întâlnit Ciprian Porumbescu și Giuseppe Verdi. Primul, „un foarte bun violonist”, cum îl recomandă cineva, venit aici la tratament, bolnav de fizie! Celălalt, maestru al genului liric, cu opere consacrate, afectat de acuzele de wagnerism ale unor critici. Întâlnire protocolară și prilej de audiții a unor fragmente celebre din operele italianului (chiar în exces în unele scene) și, firește, *Balada* lui Ciprian, plus o polcă mai puțin cunoscută „Zăna Dunării”. Domnul Popa începe ca un veritabil meloman și celălalt scenariu, dedicat ultimelor clipe ale lui Eminescu, menționând ca fond muzical pentru versurile postume „Și oare tot n-ați înțeles?” una dintre bucățile de Massenet, Schumann, sau Schubert. Și, bineînțeles, evocarea va prilejui rostirea mai multor versuri din operă.